

*Skiriu Michelle – savo meilei ir gyvenimo partnerei
ir
Maliai ir Sashai, kurių akinama šviesa viską praskaidrina*

*Ak, skrisk ir nepavark,
Skrisk ir nepavark,
Skrisk ir nepavark,
Visi susitiksime Pažadėtoje žemėje.*

AFROAMERIKIEČIŲ RELIGINĖS GIESMĖS ŽODŽIAI

*Nemenkinkite mūsų galių,
Mes įveikėme begalybę.*

ROBERT FROST, „KITTY HAWK“

TURINYS

PRATARMĖ	11
PIRMA DALIS LAŽYBOS	17
ANTRA DALIS TAIP, MES GALIME	103
TREČIA DALIS RENEGATAS	239
KETVIRTA DALIS GERA KOVA	375
PENKTA DALIS PASAULIS TOKS, KOKS YRA	477
ŠEŠTA DALIS STATINĖJE	567
SEPTINTA DALIS SPRENDŽIANT GALVOSŪKIUS	667
PADĖKA	747
FOTOGRAFIJŲ SĄRAŠAS	751

PRATARMĖ

ŠIA KNYGĄ PRADĖJAU RAŠYTI jau baigęs antrą Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento kadenciją, kai su Michelle paskutinį kartą sėdė į „Air Force One“* lėktuvą išskridome į šalies vakarus ilgai atidėliotų atostogų. Mūsų nuotaikos buvo prieštaringos. Abu jautėmės fiziškai ir emociškai išsekinti ne tik aštuonerius pastaruosius metus trukusio sunkaus darbo, bet ir netikėto rinkimų rezultato – mano įpėdiniu tapo žmogus, be jokių išlygų atmetantis viską, už ką mes kovojome. Bet garbingai įveikę savo distanciją ir kirtę finišo liniją, vis tiek jautėmės patenkinti, nes žinojome, kad padarėme viską, ką galėjome, ir kad dabar, – nors man būnant prezidentu nepavyko pasiekti kai kurių tikslų ir įgyvendinti projektų, kuriuos vyliausi pabaigti, – šalies būklė buvo geresnė, nei man pradėjus eiti prezidento pareigas. Mėnesį mudu su Michelle keldavomės vėlai, neskubėdami pietaudavome, mėgaudavomės ilgaus pasivaikščiojimais, plaukiodavome vandenyne, daug laiko skirdavome apmąstymams, stiprinome mūsų draugystę, iš naujo atradome savo meilę ir planavome tolesnį, ne tokį intensyvų, bet, kaip tikėjomės, tiek pat pasitenkinimo teikiantį gyvenimą. Kai pasiruošęs grįžti prie darbo su rašikliu ir geltona rašymui skirta lentele (vis dar mėgstu tekstą rašyti ranka, nes manau, kad kompiuterio monitoriaus ekrane net ir labiausiai suvelti mano juodraščiai atrodo pernelyg tvarkingi ir nebaigtoms gludinti mintims suteikia tobulumo regimybę) prisėdau prie stalo, jau buvau apgalvojęs ir susidėliojęs būsimos knygos metmenis.

Pirmiausia vyliausi tikroviškai nušviesti visus Baltuosiuose rūmuose praleistus metus – ne tik prisiminti svarbiausius per mano prezidentavimo laikotarpį nutikusius įvykius ir įtakingus asmenis, su kuriais teko bendrauti, bet

* Kodinis JAV karinių oro pajėgų eismo kontrolės centro šaukinys, reiškiantis, kad nurodytame orlaivyje yra JAV prezidentas.

ir papasakoti kai kurias politines, ekonomines ir kultūrinės plačiam visuomeni nežinomas aplinkybes, padėjusias suvokti mano vyriausybei kilusius iššūkius ir, norint tinkamai juos atremti, man ir mano komandai tekusius priimti sprendimus. Esant galimybei, norėjau leisti skaitytojams pajusti, ką reiškia *būti* Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentu, norėjau praskleisti uždangą ir žmonėms priminti, jog, nepaisant didžiulės galios ir pompastikos, prezidentavimas yra tik darbas, mūsų federalinė vyriausybė – žmonių valdoma institucija, panaši į verslo įmonę, o Baltuosiuose rūmuose dirbantys vyrai ir moterys, kaip ir visi kiti mūsų šalies piliečiai, kasdien jaučiasi ir patenkinti, ir nusivylę, darbo vietose patiria ir tam tikrą trintį, ir nesėkmes, ir mažas pergales. O svarbiausia, norėjau papasakoti asmenišką istoriją, kuri įkvėptų jaunos žmonės susieti savo gyvenimą su valstybės tarnyba ir kurioje atskleisčiau, kaip mano politinė karjera iš tiesų prasidėjo nuo savo vietos šiame pasaulyje paieškų, kaip ji tapo savotišku atsakymu, paaiškinančiu skirtingas, bet ir neatsiejamas susipynusias mano kilmės gijas, ir kaip, tik prikabinus savo vagoną prie daugybę kartų mane pranokstančio visuomenės traukinio, man pagaliau pavyko rasti savo bendruomenę ir gyvenimo tikslą.

Maniau, kad šią istoriją pavyks sudėti į penkis šimtus puslapių. Knygą vyriausybė parašyti per vienus metus.

Turiu pripažinti, kad rašymo procesas buvo nevisiškai toks, kokio tikėjau. Mano ketinimai buvo patys geriausi, bet knygos apimtis nenumaldomai didėjo, todėl netrukus nusprendžiau padalyti ją į du tomus. Taip pat puikiai suprantu, kad talentingesniam autoriui būtų pavykę tą pačią istoriją papasakoti trumpiau (juolab kad mano namų biuras Baltuosiuose rūmuose buvo šalia Lincolno Miegamojo, kuriame vitrinoje po stiklu saugoma 272 žodžių Getisbergo kalba* su autoriaus autografu). Bet kaskart, kai įsitaisydavau prie darbo stalo rašyti teksto, – nesvarbu, ar ketindavau kalbėti apie savo rinkimų kampanijos pradžią, ar apie savo vyriausybės pastangas kovoti su finansų krize, ar apie derybas su Rusija dėl branduolinių ginklų kontrolės, ar apie jėgas, paskatinusias Arabų pavasarį, – suprasdavau, kad mano sąmonė priešinasi įprastos chronologijos dėsniams pavaldžiam pasakojimui. Dažnai jausdavau pareigą paaiškinti kontekstą, kuriame man ar mano aplinkos žmonėms tekdavo priimti sprendimus, ir nenorėjau jo nukelti į išnašas puslapio apačioje arba knygos pabaigoje (nei vienu, nei kitu negaliu pakęsti). Patyriau ne visada

* 1863 m. lapkričio 19 d., vykstant JAV pilietiniam karui, Pensilvanijoje, Getisbergo Nacionalinėse karių kapinėse prezidento Abraomo Lincolno pasakyta kalba.

galintis paaiškinti savo motyvus vien pateikęs šūsnį ekonominių rodiklių arba prisiminęs trumpą, bet varginantį pasitarimą Ovaliniame kabinete, nes jų formavimuisi turėjo įtakos pokalbis per rinkimų kampaniją tarp manęs ir visiškai nepažįstamo žmogaus, mano apsilankymas karo ligoninėje arba vaikystėje, prieš daugybę metų iš mamos gauta pamoka. Atmintyje iškildavo, rodės, atsitiktinės smulkmenos (kaip vakare ieškojau nuošalesnės vietelės, kurioje galėčiau parūkyti, kaip su savo darbuotojais „Air Force One“ lėktuve juokėmės lošdami kortomis), per tuos aštuonerius metus Baltuosiuose rūmuose mano gyvenimo patirtį atskleidavusios taip, kaip nebūtų atskleidę jokie oficialūs dokumentai.

Nesitikėjau, kad man bus taip sunku rašyti, bet labiausiai mane nustebino tai, kas vyko per trejus su puse metų po paskutinio mano skrydžio „Air Force One“ lėktuvu. Dabar, man sėdint prie rašomojo stalo, šalis vis dar yra pasaulinės pandemijos ir pastarąją lydinčios ekonominės krizės gniaužtuose, per 178 000 amerikiečių mirę, verslai žlunga ir milijonai žmonių netenka darbo. Visoje šalyje įvairiems visuomenės sluoksniams priklausantys piliečiai išėjo į gatves protestuoti dėl policijos nužudytų beginklių juodaodžių vyrų ir moterų. Ko gero, didžiausią nerimą kelia tai, kad mūsų demokratija, rodos, visiškai priartėjo prie krizės, kurios ištakos slypi principinėje kovoje tarp dviejų priešingų vizijų, kokia Amerika yra ir kokia ji turėtų būti; prie krizės, suskaldžiusios visuomenę, sukėlusios jos pyktį, sužadinusios nepasitikėjimą ir leidusios vis dažniau ir įžūliau nepaisyti visuotinai priimtų normų bei įstatymų reglamentuotų procedūrų ir nepripažinti pagrindinių faktų, kadaise savaimė suprantamų ir respublikonams, ir demokratams.

Žinoma, ši kova nėra nauja. Ji įvairiais aspektais nusako amerikiečių patirtį. Ji atsispindi ir steigiamuosiuose dokumentuose, kuriuose vienu metu skelbiama ir kad visi piliečiai yra lygūs, ir kad vergas tik trimis penktadaliais laikomas žmogumi. Šios kovos pėdsakų matyti ir pirmuosiuose mūsų teismų sprendimuose, kai vyriausiasis Aukščiausiojo Teismo teisėjas be užuolankų paaiškina Amerikos indėnams, kad jų genties teisė perduoti turtą nebus realizuota, nes užkariautojų teismas negali pripažinti teisėtų pavergtos genties reikalavimų. Tai kova, vykusią ne tik Getisbergo ir Apomatokso mūšio laukuose, bet ir Kongreso posėdžių salėse, ir ant Selmos tilto, Kalifornijos vynuogynuose ir Niujorko gatvėse, kova, kurioje dalyvavo ir kareiviai, bet daugiausia – profesinių sąjungų organizatoriai, sufražistės, Pullmano nešikai*,

* 1925 m. įkurta pirmoji juodaodžių profesinė sąjunga, turėjusi didelę įtaką judėjimui už pilietines teises.

studentų lyderiai, daugybė į šalį plūdusių imigrantų ir LGBTQ aktyvistai, apsiginklavę viso labo plakatais su protesto šūkiais, brošiūromis ir pora žygio batų. Šios jau labai ilgai vykstančios kovos esmė yra paprastas klausimas: ar mums svarbu, kad Amerikos tikrovė atitiktų šalies idealus? Jei taip, ar tikrai tikime, kad tokios mūsų vartojamos sąvokos kaip savivalda, asmens laisvė, lygios galimybės ir lygybė prieš įstatymą turi galioti visiems? O gal vis dėlto esame linkę – jei ne pagal įstatymų raidę, tai bent praktiškai – šias teises palikti saujelei privilegijuotųjų?

Sutinku, yra manančių, kad pats laikas sugriauti šį mitą, kad susipažinus su Amerikos praeitimi ir bent žvilgtelėjus į dienraščių pirmuosiuose puslapiuose publikuojamų straipsnių antraštes aiškiai matyti šios tautos apsisprendimas idealus aukoti dėl siekio užkariauti ir pavergti, dėl rasiniu pagrindu susiformavusios kastų sistemos ir dėl grobuoniško kapitalizmo ir kad apsimesti, jog yra kitaip, tolygu dalyvauti žaidime, kuris nuo pat pradžių nebuvo sąžiningas. Pripažįstu, jog rašant šią knygą, prisiminus savo prezidentavimo metus ir viską, kas vyko vėliau, buvo akimirky, kai turėjau savęs paklausti, ar ne per daug santūriai reikšdavau savo požiūrį, ar kalbėdamas ir veikdamas nebuvau pernelyg atsargus, mat buvau tikras, kad jei pažadinsiu žmonėms tai, ką Lincolnas vadino geraisiais mūsų prigimties angelais, turėsiu didesnę galimybę vesti mus į tokią Ameriką, kokia mums buvo pažadėta.

Nežinau. Kol kas neabejodamas galiu pasakyti tik viena: nesijaučiu pasirodęs atsisakyti kitokios Amerikos vizijos – ne tik dėl būsimų amerikiečių kartų, bet ir dėl visos žmonijos. Aš įsitikinęs, kad dabar mus užgriuvusi pandemija kartu ir patvirtina, ir laikinai stabdo ryžtingą mūsų žygį į visiškai integruotą pasaulį, kuriame neišvengiamai susidurs skirtingos tautos ir kultūros. Šiame globalių tiekimo grandinių, spartaus kapitalo judėjimo, socialinių tinklų, tarptautinių teroristų grupuočių, klimato kaitos, masinės migracijos ir vis sudėtingesnės kasdienybės pasaulyje turėsime išmokti gyventi drauge, bendradarbiauti, gerbti vieni kitų orumą, nes kitaip pražūsime. Visų žvilgsniai krypsta į Ameriką – vienintelę didžiąją valstybę pasaulio istorijoje, kurioje gyvena įvairių rasių, tikėjimo ir kultūros žmonės, atvykę iš visų planetos kampelių, – nes pasaulis nori žinoti, ar šis demokratijos eksperimentas bus sėkmingas. Jis nori žinoti, ar mums pavyks padaryti tai, ko niekada dar nepadarė nė viena kita tauta. Jis nori žinoti, ar tikrai galime įgyvendinti savo idėjas.

Atsakymų dar nėra. Pirmas šios knygos tomas pasirodys jau po JAV prezidento rinkimų, ir tikiu, kad jų kaina didžiulė, bet žinau, kad vieni rinkimai negali išspręsti visų problemų. Neprarandu vilties, nes išmokau tikėti savo

šalies piliečiais, ypač priklausančiais jaunajai kartai, besilaikančiais, rodos, jau į kraują jiems įaugusio požiūrio, kad visi žmonės yra lygūs, ir atkakliai siekiančiais įgyvendinti principus, kuriuos jų tėvai ir mokytojai skelbė esant teisingus, bet kuriais patys, ko gero, nelabai tikėjo. Tad ši knyga pirmiausia skiriama jaunimui, kviečia juos dar kartą perkurti pasaulį ir siekti, sunkiai dirbant, neprarandant ryžto ir pasitelkus vaizduotę, kad Amerika pagaliau įkūnytų geriausias kiekvieno iš mūsų savybes.

2020-ųjų rugpjūtis